

Бекітемін: *ЖИ*  
Мектеп директоры  
Ш.И Жахина  
« *1* » *09* 2023ж

Ақмола облысы  
Целиноград ауданы  
Оразак ауылының жалпы орта білім беретін мектебі

## **«Ұлттық ойындар» үйірмесінің жұмыс жоспары**

үйірме жетекшісі: Ж.К Маханов

#### 4. ҮЙІРМЕ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗУДЕ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Сыныптан тыс жұмысты жоспарлауды оқушылардың қабілеттерін қалыптастырудан бастау қажет. Оқушылардың спорттық қабілетін дамыту дене тәрбиесі сабағынан бастау алып, сыныптан тыс жүргізілетін секция, үйірмелерде терең жетілдіріліп, жекелеген оқушылармен жүйелі жұмыс жасалып, қабілетіне қарай жаттығулары мен жүктемелері беріледі де жас ерекшелігіне қарай топтарға бөлініп жұмыс жасалады. Спорт секцияларына, үйірмелеріне оқушылар ата-аналарының өтініші бойынша қабылданады. Таңдаған спорт түрлеріне байланысты қауіпсіздік ережелерімен таныстырылып жоспарлы жұмыстар жүргізіледі. Осы үйірме жұмыстарын ұлттық ойындар бойынша өткізсе, болашақ ұрпақтың тәрбиесіне үлес қосар едік. Үйірме жұмыстарын жүргізуде ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні өте зор.

Қазақтың белгілі ғалым ағартушылары А.Құнанбаев, Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин халық ойындарының балаларға білім берудегі тәрбиелік мәнін жоғары бағалап, өткен ұрпақтың дәстүрі мен атын құрметтеп, адамдардың ой мен іс-әрекетін танып түсінуде жастардың эстетикалық, адамгершілік ой талабының өсуіне оның атқаратын қызметін жоғары бағаласа, М.Жұмабаев ұлттық ойындарды халық мәдениетінің бастау алар қайнар көзі, ойлау қабілетінің өсу қажеттілігі, тілдің, дене шынықтыру тәрбиесінің негізгі элементі деп тұжырымдайды. Ұлттық ойындар халық тәрбиесінің дәстүрлі табиғатының жалғасы. Ежелден дәстүрлі ойындарда халықтың өмір сүру әдісі, тұрмыс-тіршілік еңбегі, ұлттық дәстүрлері, батырлық-батылдық туралы түсінігі, адалдыққа, күштілікке ұмтылуы, шыдамдылық, т.б. құндылықтарға мән берілуі – халық данышпандығының белгісі. Е.Сағындықов өз еңбегінде: «Қазақтың ұлт ойындары тақырыпқа өте бай және әр алуан болады», - дей келіп, ұлт ойындарын негізінен үш салаға бөліп топтастырған. Кезінде ұлттық ойындарды зерттеген авторлар қатарында М.Тәнекеев, Б.Төтенаев, М.Балғымбаев, Ә.Бүркітбаев, т.б. есімдерін атауға болады [4].

Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай, оның өмір құбылыстары жайлы таным-түсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып жақсы ұғысады, бірінен-бірі ептілікті үйренеді. Оның үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай оларды көзқарасының, мінез-құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған. Қазақтың көне жыр-дастандарында ұлттық ойындар балаларды тәрбиелеуде ерекше орын алғандығы айқын көрінеді. Ойындардың үйретуші мүмкіндіктері туралы бұрыннан белгілі. Көптеген белгілі педагогтар оқыту процесінде ойындарды қолдану тиімділігіне баса назар аударған. Ойында адамның, әсіресе баланың қасиеттері ерекше толық және кейде күтпеген жерден пайда болады. Ойын - эмоциялық және ақыл құштерінің қысымын талап ететін, ерекше ұйымдастырылған жұмыс. Ұлттық ойындарымыздың көбі



балаларды денесінің дұрыс жетілуіне, күш-қуатын молайтумен бірге шапшаңдыққа, дәлдікке дағдыландырады, ақыл-ойының толысуына, есейіп өсуіне де пайдасын тигізеді. Үйірме, сабақ барысында ұлттық ойындыпайдалануда оның танымдық, тәрбиелік маңызын да ескеру керек. Үйірме барысында спорттық ойындар «Қыз қуу», «Көкпар», «Соқыр теке», «Аударыспақ», «Арқан тарту», «Ақ сүйек», «Теңге алу», «Білектеу» жатады. Асық ойыны: «Алшы», «Асық ату», «Хан талапай». Ал «Тоғыз құмалақ» ойыны ойлануды қажет ететін математикалық ойлану жүйесіне арналған ойын түрі. Ұлттық ойындар адамгершілікке тәрбиелей отырып, жас өспірімдердің дене ақыл-ой жағынан да жетілуіне мүмкіншілік туғызады, балаларды ұжымдық бірлестікке, достық қарым-қатынасқа баулиды. «Арқан тарту» ойыны балаларды ұжымдыққа, көздеген мақсатқа жетуіне ықпал етеді. «Соқыр теке» ойыны тапқырлыққа, ептілікке, ойлануын шыдамдылыққа тәрбиелейді [5].

«Ақ сүйек» ойыны байқағыштыққа, батылдыққа, жүйріктікке баулиды. Сондай-ақ үйірме барысында «Аңшы мен қояндар», «Аң мен аңшы», тағы басқа қимылдық ойындарды пайдалану арқылы да бүлдіршіндерді байқампаздыққа, шапшаңдыққа тәрбиелеймін.

Мамандар қозғалмалы ойындарды төрт топқа бөледі:

1. Табиғи заттарды қолданып ойнайтын ойындар: асық, бестас, лек жалау, сиқырлы таяқ, бақай пісті, жылмаң т.б.;
2. Жануарлар бейнесін елестетіп ойнайтын ойындар: соқыр теке, түйе-түйе, ақ байпақ, көк сиыр және т.б.;
3. Мүліктік бұйымдарды қолданып ойнайтын ойындар: шалма, бөрік жасырмақ, түйілген шыт, тақия телпек, белбеу тастау, орамал тастау, т.б.
4. Құрал-жабдықсыз ойнайтын ойындар: айгөлек, ақсерек-көксерек, шымбике, мәлке тотай, тоқтышак, шертпек, жасырынбақ, бұғынай, т.б.

XX ғасырдың басында өмір сүрген этнограф М.Гуннер қазақтың ұлттық ойындарын былайша жіктейді:

1. Жалпы ойындар;
2. Қарсыласу мен күресу сипатындағы ойындар;
3. Ашық алаңқайдағы ойындар;
4. Қыс мезгіліндегі ойындар;
5. Демалыс ойындары;
6. Ат үстіндегі ойындар;
7. Аттракциондық-көрініс ойындар.

Қазақтың ұлттық қозғалыс ойындарын спорттық ойындардан ажыратып, алғаш рет бөліп қараған ғалым М.Гуннер қазақ ойындарына топтамалық жіктеу жасай отырып, ұлттық ойындарды оқу үрдісінде пайдалануға ұсыныс жасайды.

Еліміздің егемендік алуы Қазақстандағы дене шынықтыру, ұлттық ойындар мәселесіне басқаша сын көзбен қарауды талап етеді. Осы орайда соңғы жылдары біздің қарастырып отырған ізденіс тақырыбымызға орай бірнеше ғылыми еңбектер жарық көрді. Е.Мұхиддинов қазақтың ұлттық ойындарын дамыған қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық құрылыммен

қарастырады. Дене шынықтыру пәнінің теориялық дәлелдемесін қазақтың ұлттық ойындарының тәжірибелік жағымен біртұтас алып қарайды.

А.Құралбекұлы мен С.Әкімбайұлы [6] жалпы білім беретін қазақ мектептерінің дене шынықтыру жүйесінде қазақ этнопедагогикасы материалдарына, оның ішінде халық шығармашылығы мен ұлттық ойындарды тиімді пайдаланудың ғылыми теориялық-әдістемелік негіздеріне сүйене отырып талдау жасаса, А.Айтпаеваның ғылыми еңбегінде орыс тілінде оқытатын мектептердің бастауыш сынып оқушыларын тәрбиелеу құралы ретінде қазақ халқының ойындарын пайдаланудың теориялық-әдістемелік негіздері жасалып, олардың тәрбиелік мүмкіндіктері айқындалған.

Қорыта келе ұлттық ойындарды көбірек қолданудың нәтижесінде балалардың ойын ойнап үйренуге деген қызығушылықтары арта түсті. Ұлттық ойындар арқылы баланың бойында адамгершілік қасиеттері мен іс-әрекетке деген қызығушылығы қалыптаса бастайды. Бұл өз кезегінде шығармашылық қызметтің күрделі нысандарына одан әрі өту үшін негіз құрады. Ұлттық ойын балаларды басқа адамдармен өзара қарым-қатынас жасау қабілетін дамытуға үлкен әсер етеді. Өз әрекеттерімен ойында түсіндіруге, оларды басқа балалардың әрекетімен келісе білуге үйренді. Ойын сабақ, үйірме кезінде балалардың танымдылық белсенділігін дамытуға көмектеседі. Балалар ұлттық ойындарды ойнау арқылы кеңістікті бағдарлауға үйрене отырып, ойынның мақсатын меңгереді.



**1. Үйірме бағдарламасының мазмұны  
(Жылына 34 сағат, аптасына 1 сағаттан)**

| Тақырыбы                                                                                           | Сағат саны | Мерзімі |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|---------|
| Білім негіздері: қазақ ұлттық ойындары мен қозғалмалы спорттық ойын негізінің қауіпсіздік ережесі. | 1          |         |
| «Ақ серек, көк серек».                                                                             | 1          |         |
| «Айголек»                                                                                          | 1          |         |
| «Соқыртеке»                                                                                        | 1          |         |
| Спорттық ойын. Допты оң қолмен алып жүру                                                           | 1          |         |
| «Орамал тастау»                                                                                    | 1          |         |
| «Мысық пен тышқан»                                                                                 | 1          |         |
| «Жаяу жарыс»                                                                                       | 1          |         |
| «Қаппен жарысу»                                                                                    | 1          |         |
| 0 Спорттық ойын. Допты сол қолмен алып жүру                                                        | 1          |         |
| 1 «Ұшты-ұшты»                                                                                      | 1          |         |
| 12 «Қуыр-қуыр қуырмаш»                                                                             | 1          |         |
| 13 «Арқан тартыс»                                                                                  | 1          |         |
| 14 «Тенге алу»                                                                                     | 1          |         |
| 15 «Күштің жетсе-үзіп кет»                                                                         | 1          |         |
| 16 «Көкпар ойыны»                                                                                  | 1          |         |
| 17 Спорттық ойын. Допты алма кезек алып жүру                                                       | 1          |         |
| 18 Білім негіздеріндегі қауіпсіздік ережесі. Орыннан тұрып себетке доп лақтыру                     | 1          |         |
| 19 Орыннан әріптесіне қарама-қарсы тұрып допты жерге соғып беру                                    | 1          |         |
| 20 Орыннан әріптесіне қарама-қарсы тұрып допты кеуде тұсынан тұры қолына беру                      | 1          |         |
| 21 Орыннан әріптесіне қарама-қарсы тұрып допты жоғарыдан екі қолмен лақтырып беру                  | 1          |         |
| 22 Екі адым аттап допты себетке лақтыру                                                            | 1          |         |
| 23 Орында оң немесе сол қолмен әріптесіне допты жерге соғып беру                                   | 1          |         |
| 24 «Асық ату»                                                                                      | 1          |         |
| 25 «Аңшы мен үйрек»                                                                                | 1          |         |
| 26 «Нысанға дәл тигізу»                                                                            | 1          |         |
| 27 «Сияырлы таяқ» ойыны                                                                            | 1          |         |
| 28 «Сақина жасыру» ойыны                                                                           | 1          |         |
| 29 Секіру түрлері. «Ең мерген»                                                                     | 1          |         |
| 30 «Соқыртеке»                                                                                     | 1          |         |
| 31 Қозғалмалы ойындар элементтері                                                                  | 1          |         |
| 32 Нысанға дәл тигіз                                                                               | 1          |         |
| 33 «Мойын арқан» ұлттық ойыны                                                                      | 1          |         |
| 34 «Асық ату» ұлттық ойыны                                                                         | 1          |         |
| <b>Барлығы:</b>                                                                                    | <b>34</b>  |         |